

Міністерство освіти і науки України
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка

БАЛИК ТЕТЯНА МИХАЙЛІВНА

УДК 373.5(477):811.161.2

**Формування комунікативних умінь учнів основної школи
в процесі роботи над переказами з уведенням додаткових мікротем**

13.00.02 – теорія та методика навчання (українська мова)

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Тернопіль – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Тернопільському національному педагогічному університеті імені Володимира Гнатюка, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Мельничайко Володимир Ярославович,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка,
професор кафедри української мови
та методики її навчання.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
Горошкіна Олена Миколаївна,
Київський університет імені Бориса Грінченка,
професор кафедри української мови;

кандидат педагогічних наук, доцент
Златів Леся Михайлівна,
Рівненський державний гуманітарний університет,
доцент кафедри методики викладання і
культури української мови.

Захист відбудеться 30 червня 2016 р. о 13.30 на засіданні спеціалізованої вченої ради К 58.053.05 Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка за адресою: зала засідань, вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027.

Із дисертацією можна ознайомитися на офіційному сайті <http://tnpu.edu.ua/> та в бібліотеці Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка за адресою: вул. М. Кривоноса, 2, м. Тернопіль, 46027.

Автореферат розіслано 27 травня 2016 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. П. Штонь

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Інтелектуально й соціально компетентна особистість, здатна критично мислити, творчо діяти, застосовувати набуті знання в нестандартних ситуаціях, неординарно розв'язувати проблеми, творити, – потрібна всюди, у будь-якій сфері суспільної діяльності. Звісно, для формування такої особистості треба використовувати у навчальному процесі нові методи і прийоми, особливі завдання і вправи, які спонукали б школярів до творчої діяльності, адже творчість – неодмінна умова інтелектуального та духовного зростання людини і поступального руху суспільства.

Перед методикою навчання стоїть завдання не тільки поповнювати шкільні знання з української граматики, але й виробляти практичні навички грамотного письма і зв'язного усного мовлення. Такою є основна мета навчання рідної мови, актуальність якої підкреслена в чинних програмах.

Комунікативно-діяльнісний підхід, який покладено в основу навчання рідної мови, передбачає пріоритетний розвиток в учнів умінь і навичок мовленнєвої діяльності, а робота над мовною теорією, формування знань та вмінь з мови підпорядковується інтересам розвитку мовлення. Вищою формою реального вияву комунікативної сутності мови є текст.

Методичне обґрунтування змісту, форм і прийомів роботи над текстом знайшло своє відображення в працях українських лінгводидактів О. Біляєва, Н. Гришечкіної, Л. Мацько, В. Мельничайка, М. Плющ, М. Стельмаховича, та ін.

Дослідженням зв'язку лінгвістичної теорії з практикою (опрацювання текстів різних стилів і типів мовлення, аналіз їх змісту, структури і мовних засобів) на уроках розвитку зв'язного мовлення у різний час займалися вчені: Ю. Бабанський, В. Бадер, Г. Бакинець, А. Загнітко, І. Кочан, М. Львов, М. Пентилюк, І. Синиця та ін.

На сьогодні постійної уваги потребує проблема гармонійного поєднання навчання чотирьох видів мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння, письма). Вагомим внеском у дослідження переказу як одного із найважливіших видів роботи, що формують необхідні комунікативні уміння, є праці Т. Донченко, Л. Паламарчук, В. Тихоші, Л. Філоненко, Г. Шелехової та ін.

У шкільній практиці вчителі здебільшого використовують докладні, стислі і вибірккові перекази текстів різних типів і стилів мовлення, а зовсім мало уваги приділяється підготовчій роботі до написання творчих переказів, для позначення яких використовуються різні назви: «ускладнені перекази», «перекази з додатковим завданням», «переказ із введенням додаткових мікротем» та ін.

Навіть у навчальній програмі немає конкретних вимог до проведення таких переказів. Цей вид роботи, на відміну від твору, дає більше можливостей для перевірки рівня навчальних

досягнень школяра. Основна мета переказу з уведенням додаткових мікротем полягає в тому, щоб навчити учнів за допомогою основних видів переказів, які зорієнтовані на роботу зі змістом тексту, доповнювати його додатковою інформацією, знаходити відповідне місце для неї і підпорядковувати її певному стилю і типу мовлення. Отже, цей вид переказу формує в учнів уміння працювати не тільки над змістом, але й над граматичним і стилістичним оформленням. У методиці виникає необхідність розробки технологій, які мали б виразну спрямованість на розвиток асоціативно-образного мислення і творчості школярів. Зважаючи на це тема: **«Формування комунікативних умінь учнів основної школи в процесі роботи над переказами з уведенням додаткових мікротем»**, є актуальною. Робота над таким переказом вимагає не лише репродуктивної (відтворення того, що збереглось у пам'яті), а й продуктивної (створення нового тексту) мовленнєвої діяльності. Це зумовлює важливу роль такого виду переказу у формуванні комунікативних умінь. Постійне удосконалення педагогічної тактики є стрижнем проблеми, яка спонукає до пошуків нових підходів, засобів, організаційних форм навчання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація є частиною загальної теми, над якою працює кафедра української мови та методики її навчання, – «Шляхи підвищення ефективності навчання української мови в освітніх закладах різних рівнів» (державний реєстраційний номер 0112U006678). Тему роботи затверджено вченою радою Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (протокол № 10 від 28.05.2013 р.) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук в Україні (протокол № 6 від 18.06.2013 р.).

Об'єктом дослідження є процес формування комунікативних умінь учнів 5-9 класів на уроках української мови.

Предметом – методика формування комунікативних умінь в учнів 5-9 класів загальноосвітньої школи в процесі роботи над переказом з уведенням додаткових мікротем.

Мета дисертації полягає у розробці теоретично обґрунтованої експериментальної методики формування комунікативних умінь учнів основної школи в процесі роботи над переказами з уведенням додаткових мікротем та перевірці її ефективності.

Гіпотеза дослідження ґрунтується на припущенні, що забезпечити ефективність формування комунікативних умінь учнів основної школи в процесі роботи над переказами з уведенням додаткових мікротем можна, якщо:

— гармонійно поєднувати усі види мовленнєвої діяльності (слухання, читання, говоріння, письмо);

— крім традиційних, раціонально використовувати інноваційні методи, прийоми, засоби навчання, які зацікавлюють і спонукають учнів до кращого сприймання тексту переказу;

— застосовувати вправи та завдання для забезпечення комплексного та поетапного (пошук інформації, якою можна доповнити текст; оформлення фрагмента з додатковою інформацією, пошук місця для введення його у вихідний текст; визначення змісту можливих вставок і способу їх уведення; правильне оформлення вставки за змістом, типом і стилем мовлення, використання різних засобів зв'язку вставки з основним текстом; уведення кількох мікротем до одного і того ж тексту) формування комунікативних умінь учнів у процесі роботи над таким видом переказу на аспектих уроках та уроках розвитку зв'язного мовлення;

— застосовувати розроблену систему уроків написання переказів з уведенням додаткових мікротем.

Реалізація поставленої мети і перевірка гіпотези передбачала виконання таких взаємопов'язаних **завдань**:

1) з'ясувати специфічні особливості переказу з уведенням додаткових мікротем на основі аналізу лінгвістичної та методичної літератури з культури мовлення і теорії тексту, чинних програм з української мови, підручників, збірників переказів;

2) визначити психологічні, дидактичні та лінгвістичні основи методики формування комунікативних умінь учнів основної школи в процесі роботи над переказами з уведенням додаткових мікротем;

3) провести констатувальний зріз з метою виявлення досягнутого учнями рівня практичних умінь у початкових класах перед впровадженням експериментального навчання;

4) розробити і обґрунтувати лінгводидактичну модель, вказавши у ній усі передумови та дидактичні зв'язки навчальних завдань; визначити критерії оцінювання учнівських робіт; запропонувати методи, прийоми, засоби та форми навчання для реалізації всіх етапів дослідного навчання;

5) експериментально перевірити методику формування комунікативних умінь учнів основної школи в процесі роботи над переказами з уведенням додаткових мікротем.

На різних етапах наукового пошуку було застосовано такі **методи**:

1) *теоретичні*: аналіз державних документів у галузі мовної освіти, лінгвістичної, лінгводидактичної, психолого-педагогічної, навчально-методичної літератури з досліджуваної проблеми, програм і підручників з української мови, збірників переказів;

2) *емпіричні*: діагностичні (бесіди з учнями та вчителями, їх анкетування); обсерваційні (спостереження за особливостями сприйняття текстів різних типів, стилів мовлення, аналіз уроків, поурочних планів, учнівських письмових робіт, теоретичне осмислення передового досвіду вчителів-словесників);

3) *експериментальні*: педагогічний експеримент (констатувальний зріз, експериментальне навчання, контрольний зріз);

4) *статистичні*: кількісний та якісний аналізи отриманих даних експериментального навчання.

Використані методи взаємодоповнювали один одного і забезпечували можливість комплексного пізнання предмета дослідження.

Теоретико-методологічною основою дослідження слугували психолінгвістичні засади теорії мовленнєвої діяльності (Л. Виготський, О. Леонтьєв, М. Жинкін); лінгвістичні та лінгводидактичні основи формування комунікативних умінь (О. Біляєв, Н. Бабич, С. Єрмоленко); системи роботи над переказами (Т. Донченко, Г. Шелехова); відомості з теорії тексту (І. Гальперін, В. Мельничайко).

Наукова новизна результатів дисертаційної роботи полягає в тому, що в ній *уперше*:

науково обґрунтовано доцільність роботи в основній школі над різновидом творчого переказу – з уведенням додаткових мікротем, суть якого полягає у доповненні вихідного тексту власними фрагментами, шляхом підпорядкування їх змістові і формі сприйнятого висловлювання;

розроблено й експериментально перевірено модель формування комунікативних умінь учнів під час роботи над переказами з уведенням додаткових мікротем;

запропоновано комплекс вправ для аспектних уроків із метою підготовки школярів до написання переказу з внесенням власних фрагментів;

розроблено критерії перевірки сформованості комунікативних умінь учнів в процесі роботи над переказами з уведенням додаткових мікротем;

окреслено основні етапи роботи над цим видом переказу (бесіда для з'ясування інформації, якою можна було б доповнити текст; обговорення змісту можливих додаткових мікротем; пошук місця для вставки; вибір засобів прив'язки додаткової мікротеми до вихідного тексту);

подальшого розвитку набула проблема поступового усвідомлення учнями самої ідеї доповнення готового висловлювання додатковою інформацією з метою уточнення та поглиблення висловленого в ньому змісту.

Практичне значення результатів дисертаційної розвідки визначається його спрямуванням на підвищення рівня розвитку мовленнєвих умінь учнів. Запропонований для практичного використання й апробований в умовах шкільного навчання вид переказу сприятиме збагаченню можливостей для цілеспрямованої роботи над удосконаленням учнівського мовлення, забезпечить поєднання репродуктивної та продуктивної мовленнєвої діяльності, формування уміння деталізувати та конкретизувати тексти, підпорядковуючи певному стилю і типу мовлення. Матеріали роботи можуть бути використані на практиці вчителями, а також для вдосконалення змісту шкільної програми, підручників, методичних посібників, створення програми спецкурсу відповідного змісту.

Організація та етапи дослідження. Педагогічний експеримент здійснювався у процесі вивчення основного курсу української мови з 5 по 9 клас основної школи (відповідно до чинної програми) в умовах природного навчального процесу протягом 2006 – 2011 років із застосуванням розробленої нами методики і проходив у три етапи: I – констатувальний (I півріччя 2006/2007 н. р., 5 клас); II – формувальний (II півріччя 2006/2007 н. р. – 2010/2011н. р., 5-9 класи); III – контрольний (II півріччя 2010/2011 н. р., 9 клас).

Результати дослідження **впроваджено** у навчально-виховний процес Тербовлянської обласної комунальної гімназії-спецшколи-інтернату з поглибленим вивченням іноземної мови та збереженням класів для слабозорих дітей (з 2014 року – Тербовлянський навчально-виховний комплекс) (довідка № 130 від 29.05.2014 р.), Червоноградського навчально-виховного комплексу №13 Червоноградської міської ради Львівської області (довідка № 01-12/60 від 18.06.2013 р.), Чернівецького багатoproфільного ліцею №4 Чернівецької міської ради (№ 47 від 21.06.2013 р.), Черкаської спеціалізованої школи I-III ступенів №20 Черкаської міської ради Черкаської області (довідка № 132 від 23.05.2013 р.).

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертації обговорено на звітних наукових конференціях викладачів, засіданнях кафедри методики викладання української мови та культури мовлення Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (2008, 2009, 2010, 2011). Теоретичні положення, матеріали та результати дослідження апробовані у виступах на місцевих, всеукраїнських та міжнародних конференціях, зокрема на Всеукраїнській науково-практичній конференції «Теоретичні та прикладні аспекти використання інформаційних технологій у вищій і загальноосвітній школах» (25-27 вересня 2008 року, м. Тернопіль); V Всеукраїнській науковій конференції «Проблеми та перспективи наук в умовах глобалізації» (23-24 грудня 2009 року, м. Тернопіль); Міжнародній науковій конференції «Українська лінгводидактика: минуле і сучасне (до 100-річчя від дня народження М. Шкільника)» (13-14 травня 2010 року, м. Львів); Міжнародній науково-практичній конференції «Наукова еліта як соціально-економічний фактор розвитку держав в умовах глобалізації» (27–28 жовтня 2010 р., м. Київ); XIX Міжнародній заочній науково-практичній конференції «Наукова дискусія: питання педагогіки та психології» (Москва, 2013); III Міжнародній науковій конференції молодих вчених та студентів, присвяченій 270-літтю укладання «Прав, за якими судиться малоросійський народ» (Глухів, 2013).

Публікації. Результати дисертаційного дослідження викладені у 10 публікаціях, із них 4 – у провідних фахових виданнях, 1 – у закордонному виданні.

Особистий внесок здобувача. У статті [1], опублікованій у співавторстві, автор описує, як формуються комунікативні уміння учнів на уроках української мови за допомогою інформаційних технологій. Зокрема, вказано про переваги комбінованого зорового і слухового сприймання

тексту, а також розкрито, як використання інформаційних технологій допомагає вчителю у роботі над переказом (поява плану тексту на екрані, наочна демонстрація поділу тексту на складові частини та місць, куди можна ввести додаткову інформацію).

Структура й обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, загальних висновків, списку використаних джерел (262 номінації), 13 додатків. Повний обсяг дисертаційної розвідки – 218 сторінок, із них основного тексту – 168 сторінок (у тому числі 10 таблиць, 2 схеми та 1 діаграма).

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт, предмет, мету, завдання, сформульовано гіпотезу, схарактеризовано теоретичну й методологічну основи, наукову новизну й практичне значення, подано відомості про апробацію та впровадження основних результатів дослідження у практику основної школи.

У першому розділі дисертації – **«Теоретико-методологічні основи формування комунікативних умінь учнів у процесі роботи над переказами з уведенням додаткових мікротем»** – з'ясовано види комунікативних умінь, які здобувають учні в процесі роботи над переказом, психолого-педагогічні аспекти їх формування, розкрито значення переказу як одного із видів роботи на уроках розвитку зв'язного мовлення, суть процесу переказування та пояснено характерні особливості кожного з видів переказу, описано процес взаємодії репродуктивного і продуктивного мовлення у роботі над творчими переказами.

Основою організації роботи над переказом є методичні принципи: єдності розвитку мовлення і мислення як засобу й способу мовленнєвої діяльності; зв'язку розвитку мовлення з формуванням мовної, стратегічної, соціокультурної компетентностей; внутрішньопредметних і міжпредметних зв'язків; комунікативно-діяльнісний; особистісної орієнтації.

У процесі здійснення комунікативної діяльності необхідно володіти такими комунікативними вміннями: сприймати, відтворювати і створювати висловлювання. Названі вміння є основою якісного мовлення, вони забезпечують чітке формулювання думки, що, у свою чергу, покращує мовленнєві вміння під час взаємодії педагога та учнів.

Переказ – це підготовча ланка до самостійного письма, написання творів, продукування власних аналогічних висловлювань. А для цього учень повинен навчитися осмислювати висловлений зміст, вдало обирати схему викладу, граматично правильно оформляти думку. Саме працюючи над переказами різних текстів, школярі збагачуються зразками висловлювань, засвоюють правила побудови текстів різних типів, стилів і жанрів мовлення. У процесі роботи над переказами збільшується мовний запас, розвивається вміння вживати слова в точному їх значенні й користуватися різноманітними засобами мови для вираження певного змісту. Учні на практиці

переконуються у ролі мовних засобів і необхідності їх дбайливого добору для повноцінного розкриття змісту й забезпечення вимог передачі поданої інформації.

Вирішальну роль у засвоєнні комунікативних стратегій текстосприймання та текстотворення відіграють навчальні тексти, опрацювання яких передбачає застосування різноманітних методів і прийомів. Написання переказів формує в учнів такі уміння: сприймати і запам'ятовувати почуте чи прочитане; визначати типи мовлення; усвідомлювати характерні особливості кожного стилю; схематично фіксувати структуру тексту (у вигляді простого чи складного плану); добирати мовні засоби для відтворення сприйнятого змісту. Одні з названих умінь розвиваються під час проведення всіх видів переказів, для формування інших потрібно використовувати певний вид переказу.

Переказ із додатковим творчим завданням передбачає не тільки відтворення (докладно чи стисло) готового тексту, а й привчає до самостійного визначення композиції висловлювання, відбору і використання мовних засобів, готує до створення власних текстів.

Реалізацією комплексного підходу до навчальної діяльності учнів є різновид творчого переказу – із введенням додаткових мікротем. Адже його основна мета полягає у тому, щоб навчити школярів на основі основних видів переказів, які зорієнтовані на роботу зі змістом висловлювання, доповнювати текст різною інформацією, знаходити відповідне місце для неї і підпорядковувати її певному стилю і типу мовлення. Переваги цього виду переказу полягають у тому, що той, хто працює з ним, створює власні тексти-фрагменти, підпорядковує їх змістові і формі сприйнятого висловлювання.

Для ефективного формування комунікативних умінь роботи над переказами з уведенням додаткових мікротем необхідно враховувати психологічні особливості учнів 5 – 9 класів. Середній шкільний вік характеризується тривалим розвитком загальних і спеціальних здібностей дітей на базі основних провідних видів діяльності: навчання, спілкування і праці. Тому, на цьому етапі надзвичайно важливою є робота з текстовою інформацією, на основі якої формуються комунікативні уміння. Це дає змогу врахувати рівні сприймання, відтворення почутої інформації та створення власних прикладів текстів, відповідно до вікових особливостей школярів.

У другому розділі – **«Модель формування комунікативних умінь учнів основної школи у процесі роботи над переказами з уведенням додаткових мікротем»** – подано загальну характеристику моделі, проаналізовано програми, підручники та методичну літературу, визначено особливості структури уроків проведення переказу у сучасній школі.

У навчальній програмі з української мови чітко окреслено обсяг умінь і навичок, які необхідно сформувати під час опрацювання конкретних тем і розділів шкільного курсу. Спираючись на це, ми розробили модель формування комунікативних умінь учнів у процесі роботи над переказом із уведенням додаткових мікротем, виходячи з тих міркувань, що

ефективність навчання визначатиметься рівнем сформованих у школярів відповідних мовленнєвих, комунікативних умінь та навичок, наявністю стійкого мотиваційного інтересу до такої діяльності, розвитком пізнавальної активності не тільки під час написання зазначеного виду переказу, а й на аспектних уроках.

Основними складниками моделі формування комунікативних умінь учнів в процесі роботи над переказами з уведенням додаткових мікротем є:

1) загальнодидактичні та специфічні принципи (інформатизації, технічної та технологічної забезпеченості навчального процесу; раціонального застосування сучасних методів та засобів навчання на різних етапах підготовки учнів; відповідності вимогам, що визначені чинною програмою з української мови);

2) основні компоненти процесу підготовки учнів до роботи над переказом з уведенням додаткових мікротем: діагностико-цільовий, змістовий, процесуальний;

3) педагогічні умови: формування потреби у використанні переказу з уведенням додаткових мікротем, організація самостійної роботи учнів, створення навчально-методичного супроводу;

4) критерії оцінки сформованості комунікативних умінь (див. Рис.1).

Діагностико-цільовий компонент моделі передбачає вивчення вимог до роботи над переказом загалом та аналіз досвіду роботи вчителів-словесників, постановку основної мети дослідного навчання – формування комунікативних умінь учнів основної школи в процесі роботи над переказами з уведенням додаткових мікротем.

Для розробки *змістового компонента* підготовки школярів до досліджуваної діяльності було здійснено аналіз навчальної програми з української мови та підручників; систематизовано знання про текст (його компоненти, стиль та тип мовлення, тему, підтему, мікротему та ін.) як вищої форми реального вияву комунікативної сутності мови та основи для роботи над переказом.

Що ж до основних складників *процесуального компонента*, який включав послідовних п'ять етапів, слід виділити такі його основні елементи:

— комплекс навчальних завдань на аспектних уроках та уроках розвитку зв'язного мовлення (усні перекази, що дають можливість об'єктивно і змістовно з'ясувати рівень теоретичної готовності учнів до роботи над досліджуваним видом переказу; письмові перекази, що дають можливість об'єктивно та змістовно визначити рівень практичної готовності учнів до роботи над досліджуваним видом переказу, перекази-мініатюри);

— система розроблених спеціальних уроків роботи над переказом з уведенням додаткових мікротем.

Рис. 1. Модель формування комунікативних умінь учнів у процесі роботи над переказом з уведенням додаткових мікротем

На основі навчально-методичної літератури було виділено спеціальні критерії перевірки сформованості комунікативних умінь школярів:

- кількість вставок;
- доречність змісту вставок;
- стилістичне узгодження вставки з вихідним текстом;
- доречність вибору місця для доповнення додатковою інформацією;
- засоби прив'язки до вихідного тексту: змістові (єдність місця, часу, дійових осіб, зв'язок з минулим і майбутнім та ін.); лексичні (вибір вдалого, доречного слова, використання синонімів, займенникові заміни іменників, контекстуальні синоніми, власні і загальні, видові і родові назви та ін.); граматичні (сполучники, їх повтор, актуальне членування речення, часові форми дієслів, вставні слова та ін.).

Ще одним компонентом лінгводидактичної моделі є *педагогічні умови*, які забезпечуватимуть ефективність формування комунікативних умінь та навичок роботи з досліджуваним видом переказу. До них належать: формування потреби у використанні переказу з уведенням додаткових мікротем, організація самостійної роботи учнів, створення навчально-методичного супроводу.

Формування потреби у використанні переказу з уведенням додаткових мікротем полягає у застосування його як перехідної ланки – від створення мікротекстів, підпорядкованих певній темі, стилю і типу мовлення, до створення самостійних яскравих та повноцінних текстів (творів).

Організація самостійної роботи учнів – це дії вчителя, спрямовані на створення дидактичних умов, необхідних для своєчасного й успішного виконання роботи, що сприяє активному управлінню процесом виконання завдань.

Створення навчально-методичного супроводу передбачає: методичне та матеріально-технічне забезпечення навчального процесу (підбір текстів для переказування, конспекти уроків та ін.); застосування різноманітних методів та прийомів навчання; використання здобутих умінь у нестандартних ситуаціях (на аспектних уроках); формування інформаційної культури; розвиток творчих можливостей учнів. Отже, створення навчального середовища є однією з основних педагогічних умов формування комунікативних умінь учнів основної школи в процесі роботи над переказом з уведенням додаткових мікротем.

Реалізація цієї моделі здійснювалася через педагогічний експеримент. Він проводився під час вивчення основного курсу української мови з 5 по 9 клас основної школи (відповідно до чинної програми) в умовах природного навчального процесу із використанням елементів розробленої нами методики формування комунікативних умінь у процесі роботи над переказом з уведенням додаткових мікротем.

Основною метою *констатувального* етапу експерименту було з'ясування початкового рівня сформованості в учнів уміння працювати над переказами для поділу на експериментальні та контрольні класи. Він охоплював 201 п'ятикласника Тереховлянської гімназії-спецшколи-інтернату (Тереховлянський навчально-виховний комплекс – ТНВК з 2014 р.), Червоноградського навчально-виховного комплексу №13 Червоноградської міської ради Львівської області (ЧНВК), Чернівецького багатoproфільного ліцею №4 Чернівецької міської ради (ЧБЛ). Учням було запропоновано завдання написати переказ розповідного тексту художнього стилю з можливістю доповнення додатковою інформацією.

До експериментальних груп було залучено 79 учнів тих двох навчальних закладів (ТНВК – 32 школяра, ЧНВК №13 – 47), у яких виявлено нижчий порівняно з іншими рівень володіння уміннями роботи з текстом.

Метою *формульовального* етапу (5 – 9 класи основної школи), був процес формування комунікативних умінь учнів у роботі над переказами із уведенням додаткових мікротем.

На цьому етапі було зосереджено увагу на змістовому і процесуальному компонентах запропонованої експериментальної моделі формування комунікативних умінь учнів у процесі роботи над переказом з уведенням додаткових мікротем (виділення основної думки; перехід від однієї думки до іншої; поділ тексту на частини і добір заголовків до кожної з них; зіставлення структури з планом, запропонованим учителем; вибір вдалого, доречного слова; використання синонімів та ін.). Враховувалися усі необхідні педагогічні умови: створення мовного середовища з високим виховним потенціалом; раціональна система навчально-тренувальних вправ та індивідуальні й вікові особливості учнів.

Чинною програмою передбачено певну кількість годин (резерв), яку вчитель може використовувати довільно. Так, для учнів 5 класу він становить 10 годин, шостого – 6, з 7 – 9 – по 4 години.

Оскільки формування комунікативних умінь роботи над переказом з уведенням додаткових мікротем реалізується поступово, то для цього ми використовували резервні години таким чином: у 5 класі – 5 годин; у 6 – 7 кл. – по 3 години; 8 – 9 кл. – по 2 години. У контрольних класах ці години були використанні для закріплення програмового матеріалу, а не для уроків розвитку зв'язного мовлення.

Вивчення цілей та завдань навчального процесу, з'ясування основних вимог до уроку української мови, дослідження типології уроків розвитку зв'язного мовлення, простеження лінгводидактичного та психологічного обґрунтування роботи над переказом дало змогу виділити специфічні особливості уроку проведення переказу загалом та переказу з уведенням додаткових мікротем зокрема (бесіда для з'ясування інформації, якою можна було б доповнити текст;

обговорення змісту можливих додаткових мікротем; пошук місця для вставки; вибір засобів прив'язки додаткової мікротемати до вихідного тексту).

У третьому розділі – **«Експериментально-дослідна апробація моделі формування комунікативних умінь учнів у процесі роботи над переказами з уведенням додаткових мікротем»** – продемонстровано шляхи поступового формування умінь, необхідних для роботи над переказами такого типу не тільки на уроках розвитку зв'язного мовлення, але й на аспектних уроках, описано результати досягнень учнів, наведено докази ефективності роботи над досліджуваним видом переказу.

Використання спеціальних завдань на аспектних уроках (визначення теми і основної думки, усний переказ наведених текстів для вправ; перебудова речень – поширення та вдосконалення їх та ін.) сприяє усвідомленню можливості вносити корективи у мовний матеріал, формує в учнів уміння та навички роботи з текстом, його структурою, засобами зв'язку, що становить базу для ускладнення структури переказів із введенням додаткових мікротем.

Окремі аспекти роботи над уведенням додаткових мікротем розглядаються на основних етапах роботи над переказом: вступній бесіді для підготовки учнів до сприймання тексту; під час безпосереднього ознайомлення з текстом; у ході бесіди для з'ясування рівня розуміння змісту, яка сприяє розвитку мислительних здібностей; аналізі структури тексту; у процесі складання плану та добору робочих матеріалів; у зв'язку з мовним та стилістичним розбором тексту. Проте досліджуваний вид переказу має і свої *особливі етапи*: пошук додаткової інформації, її змістове і стильове оформлення, пошук місця і засобів прив'язки її до вихідного тексту.

У роботі з учнями 7 та 8 експериментальних класів в кінці навчального року було проведено підсумковий переказ з уведенням додаткових мікротем з метою перевірки поетапного рівня сформованості комунікативних умінь учнів відповідно до моделі.

Результати показали, що більшість учнів 7-8 класів (89,5 %) навчилися знаходити інформацію для доповнення тексту, доречно обирати місце для неї. Проте стилістичне узгодження з вихідним текстом, а також вибір засобів для прив'язки новоствореної частини до вихідного тексту залишається слабкою ланкою у знаннях та уміннях школярів. Тому у 9-му класі було використано вправи для поглиблення та узагальнення знань про засоби зв'язку слів у реченні та речень у тексті.

Щоб перевірити ефективність досліджуваної моделі формування комунікативних умінь учнів у процесі роботи над переказами з уведенням додаткової інформації на кінцевому етапі проведено два контрольні зрізи, які дозволили зіставити: 1) підсумковий рівень сформованості комунікативних умінь учнів 9 експериментальних та контрольних класів; 2) рівень комунікативних умінь учнів 9 експериментальних класів порівняно з такими ж показниками школярів 11 класів, які навчалися за стандартною методикою.

Для першого завдання учням експериментальних та контрольних 9 класів було запропоновано виконати однаковий переказ тексту-розповіді («Дівчинка над струмком» О. Донченка), доповнивши його додатковою інформацією (оскільки в контрольних класах доповнення тексту новою інформацією не було об'єктом спеціальної уваги, було проведено бесіду щодо виконання завдання).

Для того, щоб перевірити ефективність запропонованої нами моделі, ми розробили власні критерії, основна увага яких зосереджувалася на змістовому і стилістичному оформленні тексту, використанні засобів зв'язку. Результати виконання завдання представлено у наведеній нижче таблиці:

Таблиця 1

Порівняльні дані сформованості основних комунікативних умінь роботи над переказом з уведенням додаткових мікротем у 9 класах

Критерії оцінки:	9 ЕК (79 учнів)	9 КК (62 учні)
кількість вставок: - 0	-	12,9%
1	10,1%	69,4%
2	15,2%	16,1%
3	73,4%	6,5%
доречність змісту вставок	88,6%	35,5%
стилістичне узгодження вставки з вихідним текстом	56,9%	17,7%
доречність вибору місця для доповнення додатковою інформацією	53,1%	35,5%
засоби прив'язки:		
змістові (цілісність і зв'язність)	84,8%	41,9%
лексичні (займенникова заміна іменників, використання синонімів)	73,4%	38,7%
граматичні (використання сполучників та ін.)	65,8%	24,2%

Як бачимо, відсоткові показники стилістичного узгодження, доречності вибору місця для доповнення додатковою інформацією, різноманітності вибору засобів прив'язки у дев'ятикласників експериментальних класів значно перевищують показники дев'ятикласників контрольних класів. Це дає підстави стверджувати, що розроблена модель не лише дає теоретичні знання про текст і його властивості, а й формує нестандартне мислення, розвиває уяву школярів основної школи, дає їм можливість використовувати різноманітні форми і засоби для передачі думки.

Для перевірки ефективності запропонованої експериментальної моделі формування комунікативних умінь ми обрали такий вид роботи, як твір за сюжетною канвою, кінцевою метою якого була розповідь з елементами роздуму та опису у художньому стилі: *Андрій приїздить у село і привозить в подарунок другові Павлові вудку. Хлопці відправляються рибалити. Через необережність весла опинилися у воді. Андрій і Павло змушені кликати на допомогу.* Така творча робота має багато спільного з переказом із уведенням, адже, щоб забезпечити цілісність і завершеність розповіді, в ній теж потрібно домислювати факти, пов'язувати їх як між собою, так і з наведеними у канві готовими висловлюваннями.

Оскільки учні 9 класу володіють уже всіма необхідними знаннями, а протягом 10-11 класів тільки поглиблюють їх, то це завдання було запропоноване учням 9 експериментального класу та учням 11 класу, які навчалися за стандартною методикою.

Такий вид роботи дав нам змогу перевірити наявність усіх передбачених експериментальною методикою вмій: наповнювати сюжетну канву конкретним змістом; забезпечувати стильову і змістову єдність тексту; використовувати різні типи мовлення; урізноманітнювати граматичне оформлення речень; доречно використовувати лексичні засоби; послідовно викладати зміст.

Результати виконання завдання представлено у таблиці:

Таблиця 2

Порівняльні дані сформованості основних комунікативних умінь роботи над твором за сюжетною канвою у 9 та 11 класах

Критерії оцінки:	9 ЕК (79 учнів)	11 КК (60 учнів)
змістова єдність і цілісність тексту	88,6%	16,7%
ознаки художнього стилю викладу	92,4%	16,7%
ознаки публіцистичного стилю викладу	7,6%	83,3%
використання різних типів мовлення:		
опис	73,4%	3,33%
роздум	24,4%	41,7%
граматична різноманітність:		
засоби зв'язку речень у тексті:		
змістові (цілісність і зв'язність)	75,9%	40%
лексичні (займенникова заміна іменників, використання синонімів, в т. ч. контекстних)	94,9%	83,3%
граматичні (використання сполучників та ін.)	68,4%	53,3%
послідовність викладу	92,4%	45%

Наведені в таблиці показники свідчать про те, що краще впоралися із поставленим завданням учні 9 класу. Більшість одинадцятикласників внесли мало змін у сам сюжет, доповнивши його лише завершенням. Учні 9 класу розгорнули цей сюжет, ввели в текст описи й роздуми, продовживши саму розповідь, тоді як у школярів 11 класів описів зовсім не було.

За результатами роботи було встановлено рівні (за критеріями, поданими в програмі) загальної грамотності у процесі роботи над твором за сюжетною канвою. Результати подано у таблиці 3.

Таблиця 3.

**Показники загальної грамотності учнів
за основними критеріями оцінювання письмових робіт**

Рівні	Оцінки	9 ЕК (79 учнів)	11 КК (60 учні)
Високий	12	2 (2,5%)	1 (1,6%)
	11	16 (20,3%)	12 (20%)
	10	11 (13,9%)	10 (16,7%)
Достатній	9	16 (20,3%)	11 (18,3%)
	8	14 (17,7%)	12 (20%)
	7	8 (10%)	7 (11,6%)
Середній	6	4 (5%)	3 (5%)
	5	3 (3,8%)	1 (1,6%)
	4	2 (2,5%)	1 (1,6%)
Низький	3	3 (3,8%)	2 (3,3%)

Коефіцієнт загальної грамотності учнів 11 КК (72,36%) у процесі роботи над твором за сюжетною канвою виявився вищим від 9 ЕК (71,52%) в середньому на 0,84%, а середня оцінка 9 ЕК становить 8,58 балів, в 11 КК – 8,68 балів.

Незважаючи на менший період навчання, учні експериментальних дев'ятих класів не відстали від одинадцятикласників, які працювали за традиційною методикою, навіть щодо загальної грамотності, а в умінні працювати з текстом значно випередили їх. Вважаємо, що ці показники переконливо свідчать про ефективність застосованої експериментальної методики.

У **висновках** узагальнено основні теоретичні та практичні результати дослідження.

1. Теоретичний аналіз лінгвістичної та методичної літератури з культури мовлення і теорії тексту, чинних програм з української мови, підручників, збірників переказів підтвердив потребу пошуку таких методів і прийомів роботи, які найефективніше сприяли б формуванню мовленнєвої особистості школярів, реалізації комунікативно-діяльнісного підходу до організації навчального процесу. Одним із них є творчий переказ і, зокрема, його різновид – переказ із уведенням у цілісний текст додаткових мікротем, написання якого формує в учнів уміння працювати не тільки

над змістом тексту, але й над його граматичним і стилістичним оформленням. Адже його специфічні особливості полягають у доповненні тексту додатковою інформацією, знаходженні для цього відповідного місця та підпорядкуванні її стилю і типу мовлення вихідного висловлювання.

2. Впровадження у навчальний процес переказу із введенням додаткових мікротем не може бути непідготовленим, воно має спиратися на міцне наукове підґрунтя – відомості з різних галузей знань: педагогічної і вікової психології (у підлітковому віці розвивається рефлексорне мислення, відбувається його зближення з уявою, що стає основою творчості, відбувається інтелектуалізація сприйняття підлітків – уміння не просто бачити об'єкт, а виділяти в ньому певні зв'язки та залежності) та дидактики (поступове ускладнення завдань). Не менш важливими у цьому процесі є вчення з теорії тексту і лінгвістики, оскільки реалізація завдань підготовки учнів до роботи над переказами з уведенням додаткових мікротем формує у школярів комунікативні уміння роботи з текстом, його структурою, а також уміння використовувати різноманітні засоби для зв'язку окремих речень та фрагментів у ньому.

3. Проведення констатувального зрізу (перевірки рівня знань і умінь учнів, здобутих у 1 – 4 класах: розуміння прослуханого художнього тексту; виявлення в тексті слів, які містять важливу інформацію; використання для зв'язку між реченнями займенників; поширення речень словами і словосполученнями; використання речень з однорідними членами) показало, що більшість п'ятикласників не володіють належним чином знаннями, уміннями та навичками роботи над переказом – 64% (128 учнів), мають достатній та середній рівні, не розуміють такого поняття, як «введення в текст нової мікротеми».

4. Реалізація експериментальної лінгводидактичної моделі, її діагностико-цільового, змістового, процесуального компонентів, підтвердила робочу гіпотезу про те, що за умови належної підготовки учні 7-9 класів цілком можуть виконувати письмові перекази з уведенням додаткової інформації, доповнюючи запропонований текст новими мікротемами, логічно вписуючи їх у готову структуру, використовуючи для цього різні (лексичні, морфологічні, синтаксичні) засоби міжфразного зв'язку.

Ефективність розробленої моделі зумовлювалася організацією навчання у 5 етапів, кожен з яких передбачав виконання системи спеціально розроблених завдань. Метою першого етапу був пошук інформації, якою можна доповнити текст; другого – знаходження місця для введення його у вихідний текст; третього – визначення змісту можливих вставок і способів їх введення; четвертого – стильове та граматичне оформлення вставки, використання різних засобів зв'язку в тексті на прикладі однієї і тієї ж вставки; п'ятого – уведення кількох мікротем до одного і того ж тексту. Необхідною передумовою успішної роботи над переказом з уведенням додаткових мікротем є визначення рівнів сформованості комунікативних умінь учнів на кожному етапі навчального процесу, раціональне поєднання традиційних (бесіда, аналіз, синтез, розповідь та ін.) й

спеціальних (асоціативне пояснення, зорово-слухове сприйняття тексту, зіставлення власних фрагментів з авторським) методів і прийомів навчання не тільки на уроках розвитку мовлення, а й на аспектних.

5. Підсумковий контрольний зріз переконливо засвідчив, що реалізація розробленої експериментальної методики проведення таких переказів не тільки значно підвищує мовленнєві уміння учнів експериментальних класів, але й, завдяки постійній увазі до змісту і мовного оформлення висловлювань, позитивно впливає на загальний інтелектуальний розвиток школярів. Можна стверджувати, що перекази із введенням додаткових мікротем доцільно інтенсивніше вводити у навчальний процес загальноосвітньої школи.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми. Подальший пошук може бути пов'язаний: 1) із застосуванням на аспектних уроках вправ на уведення додаткової інформації у завершені в комунікативному і граматичному плані висловлювання; 2) з уведенням додаткових мікротем у вигляді не цілісних фрагментів, а окремих речень, словосполучень, слів у наявні структурні компоненти тексту; 3) із продовженням роботи над збагаченням інформативності тексту на наступних етапах навчання – у старших класах та інших навчальних закладах у зв'язку з проведенням різноманітних видів самостійної роботи.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у фахових наукових журналах і збірниках наукових праць

1. Скасків Г. М. Використання інформаційних технологій при формуванні комунікативних умінь учнів на уроках української мови / Г. М. Скасків, Т. М. Скасків // Наукові записки. Серія «Педагогіка». – Тернопіль, 2008. – № 8. – С. 55 – 59.

2. Скасків Т. М. Методика роботи над переказом із введенням додаткових мікротем у 8 класі / Т. М. Скасків // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. – Львів, 2010. – С. 349 – 354.

3. Балик Т. М. Поступове ускладнення завдань у роботі над переказами із введенням додаткових мікротем / Т. М. Балик // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія «Педагогіка». – 2012. – № 1. – С. 48 – 54.

4. Балик Т. М. Модель формування комунікативних умінь у процесі роботи над переказами із введенням додаткових мікротем / Т. М. Балик // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія «Педагогіка». – 2016. – № 1. – С. 63 – 70.

Статті у наукових періодичних виданнях іноземних держав

5. Балык Т. М. Работа над учебным пересказом с введением дополнительных микротем в 7 классе основной школы / Т. М. Балык // Научная дискуссия: вопросы педагогики и психологии. –

№ 10 (19). –Часть I: сборник статей по материалам XIX международной заочной научно–практической конференции. – М. : Изд. «Международный центр науки и образования», 2013. – С. 61–65.

Тези, матеріали конференцій

6. Скасків Т. М. Переказ із введенням додаткових мікротем: materiály IV Mezinárodní vědecko-praktická konference na téma «Vzdělávání a technologie: Krok do budoucnosti – 2008». – Praha, 2008. – S. 17 –19.

7. Скасків Т. М. Труднощі при роботі над переказами із введенням додаткових мікротем учнів 5 – 7 класів: матеріали V Всеукраїнської наукової конференції «Проблеми та перспективи наук в умовах глобалізації». – Тернопіль, 2009. С. 178 –179.

8. Балик Т. М. Різновиди вправ для формування умінь роботи над переказом з уведенням додаткових мікротем на аспектих уроках / Т. М. Балик // Наукове видання «Глухівські наукові читання – 2013»: збірник матеріалів III Міжнародної наукової конференції молодих вчених та студентів, присвяченої 270-літтю укладання «Прав, за якими судиться малоросійський народ». – К. : Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПК, 2013. – С. 115 – 116.

9. Балик Т. М. Формування комунікативних умінь учнів у секціях МАН / Т. М. Балик: матеріали доповідей та виступів учасників міжнародної науково-практичної конференції «Наукова еліта як соціально-економічний фактор розвитку держав в умовах глобалізації». – Київ, 2010. – С. 24 – 26.

10. Bałyk T. Rola i miejsce przekazu z wprowadzeniem dodatkowych mikrotematów w programie szkolnym // Nadwiślocze. – № 1(42). – 2014. – S. 44 – 45. <http://www.promocja.mielec.pl/aktualnosc.php?id=894>

АНОТАЦІЯ

Балик Т.М. Формування комунікативних умінь учнів основної школи в процесі роботи над переказами з уведенням додаткових мікротем. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика навчання (українська мова). – Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Міністерство освіти і науки України, Тернопіль, 2016.

Дисертацію присвячено актуальній проблемі формування комунікативних умінь учнів у процесі роботи над переказом з уведенням додаткових мікротем.

У дослідженні науково розроблено, теоретично обґрунтовано й апробовано експериментальну методику формування комунікативних умінь учнів у процесі роботи над таким видом творчого переказу.

На основі чинної програми з української мови створено експериментальну лінгводидактичну модель, яка включає мету і завдання, етапи, підходи, принципи, традиційні та специфічні методи і прийоми, форми і засоби реалізації умінь роботи над досліджуваним переказом. Виокремлено критерії та рівні сформованості комунікативних умінь учнів основної школи в процесі роботи над цим видом переказу.

Ефективність експериментальної методики формування комунікативних умінь учнів основної школи в процесі роботи над переказами з уведенням додаткових мікротем доведено за результатами контрольного зрізу педагогічного експерименту.

Ключові слова: комунікативні уміння, текст, переказ з уведенням додаткових мікротем, розвиток зв'язного мовлення в учнів основної школи.

RESUME

Tetiana Balyk. The formation of middle school students' communicative skills in the process of work on retelling with introduction of additional microthemes. – Manuscript.

Dissertation for obtaining the scientific degree “Candidate of Pedagogical Sciences”, speciality 13.00.02 – theory and methods of teaching (the Ukrainian language). – Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ternopil, Ministry of Education and Science of Ukraine, 2016.

Dissertation is dedicated to the topical problem of the formation of middle school students' communicative skills in the process of work on retelling with introduction of additional microthemes.

Communicative approach, which is the basis of teaching the native language, provides the priority for development of students' speaking skills. Work on linguistic theory, the formation of language knowledge and skills are subordinated to the interests of speech development. Communicative text is the highest form of the real essence of language.

In school practice teachers mostly use detailed, concise and selective retelling of texts of different types and styles of speech, but very little attention is paid to preparatory work on writing creative retelling in the variety of its names, such as “complicated retelling”, “retelling with an additional task”, “retelling with the introduction of additional microthemes”, and others.

It has been clarified in the thesis, that the implementation of an integrated approach into the students' training is a kind of creative retelling - with the introduction of additional microthemes. But its main goal is, on the basis of the main types of retelling, oriented to work on the content of statements, to teach students to complement text by different information, to find a suitable place for it and subordinate it to a particular style and type of speech. The advantages of this type of transfer lie in the fact that those who work with it, create their own texts fragments, subordinate them to the content and form of perceived expression.

The thesis presents a linguo-didactic model describing methods of step-by-step formation of communicative skills of middle school pupils in the process of work on retelling with the introduction of additional microthemes.

The use of special tasks in the aspect classes (defining the themes and main ideas, oral retelling of the given texts, clause alteration-their extending and improving, etc.) promotes awareness of the opportunities to make adjustments in language material, forms students' skills and sub-skills to work with a text, its structure, means of communication, which forms the basis for complicating the structure of retelling with the introduction of additional microthemes.

Certain aspects of work on the introduction of additional microthemes are considered at the main stages of work on retelling: introductory conversation to prepare students for the perception of a text; during direct acquaintance with a text; in the process of a conversation to find out the level of understanding of the content, which promotes the development of thinking ability; analyzing the structure of the text; in the process of scheduling and choosing work materials; due to linguistic and stylistic text analysis. However, the type of retelling studied has its own special stages: additional information search, its semantic and stylistic design, search of a place and implementation into the original text.

Implementation of the model was done in the course of pedagogical experiment. It was conducted during the study of the main course of the Ukrainian language from the 5th to the 9th grade of middle school (under the current program) in natural learning process conditions, using the elements of our methods of forming communicative skills in the work on retelling with the introduction of additional microthemes.

Final assessment session clearly showed that the percentage rate of stylistic coordination, of relevance of the choice of place for adding new information, etc is higher in the 9th form students of experimental classes than in those of control classes. It gives us the reason to state, that we have made a model, which provides not only theoretical knowledge about the text and its characteristics, but also generates innovative thinking, develops imagination of middle school students, gives them the ability to use various forms and means for the transmission of a thought.

The efficiency of experimental technique of formation of the communicative skills of middle school students in the process of work on retelling with the introduction of additional microthemes has been proved by the results of the control assessment in the pedagogical experiment.

Keywords: communicative skills, text, retelling with introduction of additional microthemes, cooperation with middle school students.

АННОТАЦИЯ

Балык Т.М. Формирование коммуникативных умений учащихся основной школы в процессе работы над пересказами с введением дополнительных микротем. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика обучения (украинский язык). – Тернопольский национальный педагогический университет имени Владимира Гнатюка, Министерство образования и науки Украины, Тернополь, 2016.

Диссертация посвящена актуальной проблеме формирования коммуникативных умений учащихся в процессе работы над пересказом с введением дополнительных микротем.

В исследовании научно разработана, теоретически обоснована и апробирована экспериментальная методика формирования коммуникативных умений учащихся в процессе работы над таким видом творческого пересказа.

На основе действующей программы по украинскому языку создана экспериментальная лингводидактическую модель, которая включает цели и задачи, этапы, подходы, принципы, традиционные и специфические методы и приемы, формы и средства реализации умений работы над исследуемым пересказом. Выделено, раскрыто критерии и уровни сформированности коммуникативных умений учащихся основной школы в процессе работы над этим видом пересказа.

Эффективность экспериментальной методики формирования коммуникативных умений учащихся основной школы в процессе работы над пересказами с введением дополнительных микротем доказано по результатам контрольного среза педагогического эксперимента.

Ключевые слова: коммуникативные умения, текст, пересказ с введением дополнительных микротем, развитие связной речи у учащихся основной школы.

Підписано до друку 26.05.2016 р.

Формат 60x84/16.

Папір друк. Друк офсетний.

Ум. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.

Наклад 100 прим. Зам. № 02/16/2-6

Віддруковано у видавничому центрі "Вектор"

46018, м. Тернопіль, вул. Львівська, 12,

Тел. 8 (0352) 40-08-12

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
серія ТР № 46 від 07 березня 2013р.
ФО Осадца Ю.В.